

УДК:947(575.2)

DOI 10.65996/topscience-2457/2026-2/51-58

Элеманова Р.Т.

Преподаватель

Кыргызский государственный университет имени И. Арабаева

г. Бишкек

elemanovarimma@gmail.com**О ПРОВЕДЕНИИ «ДНЯ МАНАСА» В АЛТАЙСКОМ
ГОСУДАРСТВЕННОМ УНИВЕРСИТЕТЕ****Элеманова Р.Т.**

Окутуучу

И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университети

Бишкек ш.

elemanovarimma@gmail.com**АЛТАЙ МАМЛЕКЕТТИК УНИВЕРСИТЕТИНДЕ “МАНАС” КҮНҮН
БЕЛГИЛӨӨ ЖӨНҮНДӨ****R.T. Elemanova**

Lecturer

Kyrgyz State University named after I. Arabaev

Bishkek

**ON THE CELEBRATION OF “MANAS DAY” AT ALTAI STATE
UNIVERSITY**

Аннотация. В данной статье рассказывается о проведении в 2015 году «Дня Манаса» в Алтайском государственном университете. В городе Барнауле Алтайского края, по инициативе студентов Алтайского государственного университета (АлтГУ), состоялось культурно-литературное мероприятие, посвящённое великому наследию кыргызского народа – эпосу «Манас».

Целью данного мероприятия было укрепление дружбы братских народов, прославление богатства родственных культур и расширение духовного мировоззрения молодёжи. Сегодня мы строим мост дружбы через культуру. Эпос кыргызского народа «Манас» – это всемирная ценность, воспевающая единство народов, справедливость и борьбу за свободу. Подобные мероприятия играют важную роль в воспитании студентов.

Великий памятник кыргызского духа – эпос «Манас» – является национальной гордостью кыргызского народа и входит в список нематериального культурного наследия ЮНЕСКО как одно из самых объёмных устных произведений мира. Он повествует о героизме, мужестве и единстве народа. С целью распространения знаний об этом великом эпосе среди молодёжи и донесения его ценностей до представителей разных народов, студенты организовали праздничный вечер под названием «День Манаса».

Аннотация. Төмөндөгү макалада 2015-жылы Алтай мамлекеттик университетинде “Манас” күнү белгилендиги тууралуу сөз болмокчу. Алтай крайынын Барнаул шаарындагы Алтай мамлекеттик университетинде (АлтМУ) студенттердин демилгеси менен кыргыз элинин дүйнөгө белгилүү улуу мурасы – “Манас” эпосуна арналган маданий жана адабий иш-чара өткөрүлдү. Бул иш-чаранын максаты – боордош элдердин достугун чыңдоо, тектеш маданияттардын байлыгын даңазалоо жана жаш муундардын руханий дүйнөсүн кеңейтүү болду. Бүгүн биз маданият аркылуу достук көпүрөсүн курабыз. Кыргыз элинин “Манас” эпосу – бул элдердин биримдигин, адилеттик жана эркиндик үчүн күрөштү даңазалаган дүйнөлүк баалуулук. Мындай иш-чаралар студенттерди тарбиялоодо чоң роль ойнойт.

Кыргыз рухунун улуу эстелиги “Манас” эпосу – кыргыз элинин улуттук сыймыгы, дүйнөдөгү эң көлөмдүү оозеки чыгармалардын бири катары ЮНЕСКОнун материалдык эмес маданий мурастар тизмесине кирген. Ал баатырдык, эрдик жана эл биримдиги тууралуу баяндайт. Ушул улуу эпос тууралуу маалыматты жаштарга жайылтуу, анын баалуулуктарын ар түрдүү эл өкүлдөрүнө жеткирүү максатында студенттерге атайын “Манас күнү” деп аталган майрамдык кече уюштурушкан.

Abstract. This article discusses the celebration of “Manas Day” held in 2015 at Altai State University. In the city of Barnaul, Altai Krai, a cultural and literary event dedicated to the great heritage of the Kyrgyz people – the epic Manas – was organized on the initiative of students of Altai State University (ASU). The purpose of this event was to strengthen the friendship between brotherly peoples, to glorify the richness of related cultures, and to broaden the spiritual outlook of young people. Today, we are building a bridge of friendship through culture. The Kyrgyz epic Manas is a world cultural treasure that praises the unity of peoples, justice, and the struggle for freedom. Such events play an important role in the moral and cultural education of students. The great monument of the Kyrgyz spirit – the Manas epic – is the national pride of the Kyrgyz people and is included in the UNESCO list of Intangible Cultural Heritage as one of the most extensive oral works in the world. It tells about heroism, bravery, and the unity of the people. To spread knowledge about this great epic among young people and to convey its values to representatives of different nations, students organized a festive evening called “Manas Day.”

Ключевые слова: День Манаса, Алтайский государственный университет, история кыргызов, культура, идеология, воспитание.

Негизги сөздөр: Манас күнү, Алтай мамлекеттик университети, кыргыз тарыхы, маданият, идеология, тарбия.

Keywords: Manas Day, Altai State University, history of the Kyrgyz people, culture, ideology, education.

Алтай крайынын Барнаул шаарындагы Алтай мамлекеттик университетинин студенттери жана окутуучулары кыргыз элинин улуу мурасы болгон “Манас” эпосуна арналган маданий-адабий иш-чара өткөрүштү. Ал иш-чара 2015-жылдын,

январь айында болду. “Манас күнү” деп аталган бул иш-чара, элдердин достугун жана маданияттардын өз ара байланышын чыңдоону көздөп, университеттин деңгээлиндеги эн мыкты өткөн иш-чаралардан болду [1].

Иш-чара университеттин маданий борборунда өтүп, анда студенттер “Манас” эпосунан үзүндүлөрдү айтышып, кыргыз тилинде жана орус тилинде чыгармаларды аткарышты. Ошондой эле эпостун маанилүү бөлүгү болгон “Манастын Алтайда төрөлүшү” аттуу чакан сахнаштырылган оюн коюлуп, улуттук кыргыз бийлер жана музыкалык чыгармалар аткарылды [2].

Майрамга Алтай крайындагы кыргыз диаспорасынын өкүлдөрү, мугалимдер жана чет элдик студенттер да катышты. Бул иш-чаранын мааниси кыргыз элинин бай руханий дүйнөсүн көрсөтүп аны менен башкаларды тааныштыруу, улуттар аралык маданий көпүрөнү куруунун эң жакшы мүмкүнчүлүгү болуп калды.

Иш-чаранын жүрүшүндө “Манас” эпосунун тарыхый жана тарбиялык мааниси, элдердин биримдигин даңазалаган идеялары талкууланды. Университеттин жетекчилиги мындай маданий майрамдар жаштардын эл аралык достугуна, тилдерге жана салттарга болгон урматын арттырарын белгиледи. Иш-чаранын соңунда катышуучулар кыргыз улуттук даамдарынан ооз тийип, эстелик үчүн сүрөттөргө түшүштү. “Манас күнү” Алтай мамлекеттик университетинин жыл сайын өтүүчү салттуу маданий иш-чараларынын катарына кирди. Ал иш-чара менен бирге, улуттук буюм-тайымдардын көргөзмөсү, кыргыз китептеринин бет ачары анан албетте, кыргыз борбору катары уюшулган бир класстык бөлмөдө кийизден жасалган сүрөттөр илинди. Кийин ал борбордон, тарых илимдеринин доктору, профессор П.К. Дашковскийдин “Кыргызы на Алтае” аттуу китебинин бет ачарын да уюштуруп, автор жазган монографияда айтылгандай, Алтай крайындагы кыргыз элине тиешелүү эстеликтердин сериясы баяндалат [3].

“Манас” эпосу – кыргыз элинин улуттук сыймыгы, дүйнөдөгү эң көлөмдүү оозеки чыгармалардын бири катары ЮНЕСКОнун материалдык эмес маданий мурастар тизмесине кирген. Ал баатырдык, эрдик жана эл биримдиги тууралуу баяндайт. Ушул улуу эпос тууралуу маалыматты жаштарга жайылтуу, анын баалуулуктарын ар түрдүү элдердин өкүлдөрүнө жеткирүү максатында АлтМУнун студенттери атайын “Манас күнү” деп аталган майрам уюштурушкан.

Маданий көпүрө курган бул студенттер кайрадан экинчи жолу, крайдын илимий китепканасына кайрадан иш-чараны кайталап коюшту. Анда кыргыз, орус, тажик, түркмөн, өзбек, уйгур, казак жана башка улуттардын студенттери катышып майрамдык маанай эң жогорку деңгээлде өттү. Программада “Манас” эпосунан көркөм айтуулар, улуттук ыр-бийлер, ооз комузда ойноо, инсценировка жана видеопрезентациялар көрсөтүлдү [4].

Студенттер “Манастын Алтайда төрөлүшү” аттуу эпизодду сахнаштырып, көрүүчүлөргө эпостун маанисин көркөм формада чагылдырды. Ошондой эле кыргыз элдик аспаптарында – комуз жана кыл кыякта аткарылган чыгармалар залдагы конокторду өзүнө тартып, жылуу атмосфера жаратты.

“Манас” эпосу элдердин достугунун символу деп толук түрдө айта алат элем. Себеби, иш-чарага Алтай крайындагы башка улуттун өкүлдөрү, окутуучулар жана шаардагы башка окуу жайлардын студенттери да катышты. Алар “Манас”

эпосунун баатырдык духу жана биримдик идеясы бардык элдерге жакын экенин белгилешти [5].

Университеттин эл аралык иштер боюнча проректору Р.И. Райкин иш-чаранын ачылышында мындай деди: “Бүгүн биз маданият аркылуу достук көпүрөсүн курабыз. Кыргыз элинин “Манас” эпосу – бул элдердин биримдигин, адилеттик жана эркиндик үчүн күрөштү даңазалаган дүйнөлүк баалуулук. Мындай иш-чаралар студенттерди тарбиялоодо чоң роль ойнойт.”

Жаштардын чыгармачылыгы жана ынтымагы өтө жорогу болду. Иш-чаранын соңунда катышуучулар кыргыздын улуттук тамактарынан дасторкон жайып, сүрөткө түшүп, бири-бирине ыраазычылыктарын билдиришти. Иш-чаранын уюштуруучулары бул майрам жыл сайын өткөрүлүп, университеттин маданий салтына айланарын белгилешти. Жергиликтүү калктын өкүлдөрү да ыраазычылык сөздөрүн айтышып, бизди алкап кайтышты [6, 643-б.].

“Манас күнү” Алтай мамлекеттик университетиндеги студенттердин маданий жана руханий активдүүлүгүнүн бир белгиси болду. Бул иш-чара кыргыз жана башка элдеринин ортосундагы достук, урмат жана өз ара түшүнүшүүнүн символуна айланды. “Манас” эпосунун идеялары – эл биримдиги, кайраттуулук жана мекенди сүйүү – бүгүн да жаштар үчүн жол көрсөтүүчү баалуулук бойдон калууда. Бул иш-чаранын максаты - боордош элдердин достугун чындоо, тектеш маданияттардын байлыгын даңазалоо жана жаш муундардын руханий дүйнөсүн кеңейтүү болду.

Кыргызстандан бул иш-чараны колдогон тарых илимдеринин доктору, профессор З.К. Курманов атайын куттуктоо сөз сүйлөп видео-куттуктоо жөнөткөн. Кыргызстандан Алтайга барып окуп жаткан студенттерге дем-күч, кайрат каалап, өткөрүлүп жаткан иш-чаранын ийгиликтүү өтүшүнө тилектештигин билдирген. Анан албетте, “Манас” эпосу дүйнөдө теңдеши жок экенин баса белгилеп, идеологиялык, тарбиялык маанисин баса белгилеген. Мындай колдоо биз үчүн эбегейсиз чоң бакыт эле [7, 352-б.].

“Манас” эпосу – кыргыз элинин эң байыркы, эң чоң жана дүйнөдөгү эң көлөмдүү эпостордун бири. Ал кыргыз элинин тарыхын, маданиятын, дүйнө таанымын жана улуттук өзгөчөлүгүн терең чагылдырат. Эпосто кыргыз элинин байыркы доордогу жашоо образы, уруулар аралык мамилелер, элдин эркиндиги үчүн болгон күрөшү сүрөттөлөт.

Эпос кыргыз элинин эркиндик жана биримдик үчүн болгон күрөшүн даңазалайт. Ал аркылуу кыргыздардын жоо менен согуш, эл башкаруу, адилеттик, каармандык салттары тарыхый негизде берилет.

“Манас” – кыргыз элинин мамлекеттүүлүгүнүн, баатырдык духунун жана элдик биримдигинин символу.

Эпос аркылуу биз кыргыздардын X–XII кылымдардагы турмушун, маданий деңгээлин жана дүйнө таанымын биле алабыз.

Кыргызстандын тарыхы үчүн тарыхый изилдөөгө жаңы мамилелерди колдонуу өзгөчө актуалдуу [10, 9 б.].

Ал эми тарбиялык маанисин карап көрсөк. “Манас” эпосу жаш муундарды мекенди сүйүүгө, элге кызмат кылууга жана адеп-ахлакка чакырат. Ал патриоттук сезимди

– мекенди, элди сүйүү сезимин күчөтөт. Каармандык, эрдик, адилеттик, мээримдүүлүк, доско берилгендик сыяктуу сапаттар эпосто кеңири даңазаланат.

Манастын, Каныкейдин, Бакайдын, Семетейдин жана башка каармандардын образы аркылуу эл жакшылыкка, акыйкаттыкка жана ынтымакка үндөлөт. Каныкей – “Манас” эпосундагы эң ыйык, акылдуу, сабырдуу жана каарман аял образдарынын бири. Ал Манастын жубайы, Семетейдин энеси. Каныкей ар дайым акыл-насаатчы, кеңешчи жана ишенимдүү жар катары сүрөттөлөт.

“Манас” – улуттук аң-сезимди, ата-бабанын мурасын урматтоону, салтты сактоону үйрөтөт. “Манас” эпосу – бул кыргыз элинин руханий энциклопедиясы. Ал элдин тарыхын гана чагылдырбастан, жашоонун жана адамдык нарктын үлгүсүн көрсөтөт. Ошондуктан анын тарыхый жана тарбиялык мааниси өтө зор – ал ар бир кыргыздын жүрөгүндө улуттук сыймык катары жашайт. “Манас” эпосунун башкы каарманы – Манас баатыр айкөлдүк (кең пейилдик, кечиримдүүлүк, эл үчүн жан аябастык) сапаттары менен элдин сүймөнчүгүнө айланган. Айкөл Манас душманына да кечирим менен мамиле кылган, элди бөлбөй, бардык уруулардын биригишин каалаган. Ал “менден кийин эл ынтымактуу болсун” деп эл биримдигин өз өмүрүнөн да жогору койгон. Айкөлдүк – Манастын эл башчысы катары эң негизги сапаты. Ал өз пайдасын эмес, элдин тагдырын ойлогон. Манас ар дайым эл биримдигине жана тынчтыкка умтулган.

Эпосто көп улуттардын ынтымагы “Манас” эпосунда кыргыз эли менен катар башка элдер да сүрөттөлөт – калмактар, кытайлар, ногойлор, өзбектер, түркмөндөр, тажиктер ж.б. Манас бул элдер менен согушуу гана эмес, тынчтык, достук мамиле түзүүнү да билген. Ал ар түрдүү уруулардын, элдердин өкүлдөрүн өзүнө жакын жолдош, кеңешчи кылып алган. Мисалы, Бакай – акылман кеңешчи, Алмамбет – башка элден чыккан, бирок Манаска берилген баатыр, жакын жолдошу болгон. Бул эпизоддор көп улуттуу элдердин ынтымакта жашоосунун үлгүсүн көрсөтөт. Демек, “Манас” – элдердин достугу жана биримдиги тууралуу да чыгарма болуп саналат.

Эпостогу дипломатиянын ролу, элдердин тынчтыгы, сүйлөшүү аркылуу бардык маселени чечүүнү даңазалайт. Манас согушту эмес, адегенде сүйлөшүүнү, элчилер аркылуу маселени чечүүнү туура көргөн. Ал душман менен сүйлөшүү, келишим түзүү, элчилерди жиберүү аркылуу акыл менен жеңүү жолдорун тандаган. Бул – дипломатиялык мамиленин байыркы элдик формасы. Манас эл аралык мамилелерде адилеттик, урмат, сөзгө туруу принциптерин кармаган.

“Манас” эпосу айкөлдүктүн – элдин биримдиги менен адамдык улуулуктун символу. Көп улуттардын ынтымагы – кыргыз элинин ачык мүнөзүн, достукка умтулуусун көрсөтөт. Ал эми дипломатиянын ролу – тынчтык, сүйлөшүү, адилеттик аркылуу эл башкаруунун акылман жолун даңазалайт.

Кыргыз элинин улуу манасчыларынын ичинен Саякбай Каралаев – “Манас” эпосун эң кеңири, эң терең жана көркөм формада айткан улуттук залкар манасчы. Анын “Манасты чагылдырган” чыгармалык ишмердиги кыргыз маданиятынын тарыхында өтө зор орунду ээлейт. Саякбай Каралаев (1894–1971) – кыргыздын улуу эл акыны жана манасчысы. Ал “Манас”, “Семетей”, “Сейтек” үчилтигин толук камтып, 500 миңден ашуун сап айтып берген. Саякбайдын айтуусундагы “Манас”

эпосу – дүйнөдөгү эң чоң оозеки чыгарма катары таанылган. Ал ЮНЕСКОнун жана эл аралык фольклор изилдөөчүлөрүнүн баасы боюнча “адамдын эс тутумунун керемети” деп сыпатталган. Саякбай Каралаев Манастын образын жалаң баатырлык же согуштук көрүнүш катары эмес, адамдык сапаттары, акылмандыгы жана айкөлдүгү менен бирге сүрөттөйт. Анын, айтуусунда Манас эл-жерине берилген, ар бир кыргыздын тагдыры үчүн күрөшкөн улуу лидер катары көрсөтүлөт. Манас – айкөл баатыр. Саякбай Манасты душманга да кечиримдүү, эл үчүн өмүрүн арнаган эр катары ачат. Ал адилеттикти туу туткан, элди ынтымакка чакырган, эл ичиндеги биримдиктин символу катары сүрөттөлөт.

Каралаевдин айтуусунда Манас жөн гана каарман эмес, кыргыз элинин ыйык руху, улуттук намысы катары берилет. Же болбосо эпосту, элдин руханий кенчи катары баяндап берген. Анын айтуусу жүрөк менен чыккан чыныгы баян болгон. Образдарды сүрөттөөдө кубаттуу салыштыруулар, метафоралар, элдик накыл сөздөр кеңири колдонулган. Саякбай “Манасты” айтканда анын үнү, кыялы, мимикасы, ритми – баары чогуу элди өзүнө тартып, сахналык күчкө ээ болгон. Ошондуктан аны “Манастын жандуу образы” дешет – себеби ал Манасты айтып гана койгон эмес, анын образында жашаган. Саякбайдын шаңшыган үнү менен бүткүл дүйнө жүзү Манасты тааныды, Манасты укту, Манасты көргөндөй болду. Эмне деген энергияны аркасынын мураска калды [8, 120-б.].

Саякбай Каралаевдин айтуусундагы “Манас” эпосу Москва, Ленинград, Варшава, Париж, Пекин ж.б. шаарларда изилденип, басылып чыккан. Анын чыгармалары кийинчерээк текстке түшүрүлүп, жазма түрдө сакталган, бул кыргыз маданияты үчүн эбегейсиз мурас болуп калды. Саякбай Каралаев – Манастын улуу элчиси, ал өзүнүн үнү, эс-тутуму жана акылы менен кыргыз элинин руханий дүйнөсүн дүйнөгө тааныткан. Анын айтуусундагы Манас – бул элдин эрдиги, айкөлдүгү, адилеттиги жана биримдигин сүрөттөйт.

“Манас” эпосу жаш муундар үчүн өтө чоң тарбиялык мааниге ээ. Ал жөн гана баатырдык жомок эмес, кыргыз элинин өмүр мектеби, адамдык нарктын үлгүсү, жана улуттук руханий мурасы болуп саналат.

“Манас” эпосундагы эң негизги максат, баатырдардын – эл жерин коргоо болсо, азыркы жаштарга үлгү катары мекенди сүйүүгө, жерди, элди коргоого, өз элине кызмат кылууга үндөйт. “Манастай бол эл үчүн, мекен үчүн кызмат кыл” – деген идея жаштардын аң-сезимине терең сиңет.

Манас, Алмамбет, Чубак, Бакай сыяктуу каармандар жаштарды эр жүрөк, кайраттуу, тайманбас болууга чакырат. Эпос жаштарга кыйынчылыктан коркпоо, туура иш үчүн күрөшүү, жоктон бар жаратуу сыяктуу сапаттарды үйрөтөт. Манас – айкөл, кечиримдүү, адилеттүү баатыр. Ал душманына да ызаат менен мамиле кылган, элди бириктирген. Бул жаштарды кең пейил, мээримдүү, ак ниет болууга тарбиялайт.

Эпосто ар улут, ар уруу элдер Манастын алдында биригет. Бул жаштарга достук, ынтымак, биримдик, түшүнүшүү жана сабырдуулук сыяктуу сапаттарды сиңирет. “Ынтымак бар жерде күч бар” – деген элдик ой “Манас” аркылуу жаш муундарга жетет. Манас ар дайым Бакай атадан акыл сурап, Каныкейдин кеңешин угат, энесин урматтайт. Бул жаштарды ата-энеге урмат, улууга таазим, жашка

камкордук көрсөтүүгө тарбиялайт. “Манас” эпосунда намыс, кадыр, уят, абийир сыяктуу түшүнүктөр абдан жогору турат. Бул жаштарды таза, адилет, намыстуу жана жоопкерчиликтүү болууга үндөйт. Эпос каармандары эмгек менен жашап, кыйынчылыкты сабыр менен жеңишет. Бул жаштарды эмгекчил, жоопкерчиликтүү, туруктуу болууга тарбиялайт.

“Манас” эпосу – бул жаш муун үчүн руханий багыт, моралдык мектеп. Ал жаштарды – мекенди сүйүүгө, элге кызмат кылууга, адилеттикке жана айкөлдүккө, ынтымакка жана достукка, намыс менен жашоого үндөйт [9].

Албетте, Алтай мамлекеттик университетинде, Римма Элеманованын жетекчилигинде өткөрүлгөн “Манас күнү” Алтай мамлекеттик университетинде окуган чет жерлерден келген (20 дан ашык өлкөдөн келген) студенттердин, келечек муундардын кругозорун кеңейтип, кыргыз элинин баатырдык эпосу болгон “Манас” эпосунун мазмунун аларга сиңирип, кыргыз кенчин дүйнөгө таанытуу – бул дагы да болсо кыргыздын атагын чыгаруу, жаңы жүз, маданият менен тааныштырып, аркабызда мурас, жакшы иш калтыруу бирден бир милдеттерибиз деп билебиз. Кыргыз жаштарынын маданий жана руханий активдүүлүгүнүн көрсөтүү, деги эле кыргыз дегенде, Кыргызстан дегенде башка өлкөдөн бизди жазбай таанып калууга аракет жана жумшак күч деп да айта алабыз. Алтай мамлекеттик университетинде өткөн жогорудагы иш-чара Кыргызстандык студенттер менен Борбордук Азия, кытай, африка өлкөлөрүнөн келген, Европа, Батыш, Чыгыш жана башка өлкөлөрдөн келген студенттер арасындагы достук, урмат-сый жана өз ара түшүнүшүүнүн символуна айланды. “Манас” эпосунун идеялары – эл биримдиги, көп улуттар ортосундагы достук мамиле, кайраттуулук, мекенге болгон сүйүү – бүгүн да жаштар үчүн жол көрсөтүүчү баалуулук бойдон калууда. Биз кыргыз жаштары – бактылуубуз себеби, ата-бабаларыбыздан калган эбегейсиз мурас болгон “Манас” эпосу (эпопеясы) бар. Ал мураста дүйнө жүзү үлгү катары ала турган кенч жатат. Ал бүткүл адамзаты үчүн руханий жана чексиз гүлазык. Аны сезип, туюу жөндөмү кыргызга гана берилгендей.

Колдонулган адабияттардын тизмеси:

1. Расмий сайт Алтай мамлекеттик университети. Профессор З. К. Курмановдун «Манас күнүнө» арналган куттуктоосу [Электрондук ресурс]. – Кирүү режими: [АлтГУ жаңылыгы](#) (караган күнү: 11.11.2025).
2. «Манас күнү» тууралуу видео-репортаж жарыяланган [Электрондук ресурс]. – Кирүү режими: [АлтГУ жаңылыгы](#) (караган күнү: 12.11.2025).
3. «Манас күнү» өткөрүлө турган убакытка карата пресс-релиз [Электрондук ресурс]. – Кирүү режими: [АлтГУ пресс-релизи](#) (караган күнү: 13.11.2025).
4. «Манас күнү» Алтай крайынын В. Я. Шишков атындагы универсалдык илимий китепканасында өткөрүлөрү тууралуу пресс-релиз [Электрондук ресурс]. – Кирүү режими: [Барнаул шаарынын расмий порталы](#) (караган күнү: 13.11.2025).
5. Кыргызы на Алтае [Электрондук ресурс]. – Кирүү режими: [АлтГУ жаңылыгы](#) (караган күнү: 13.11.2025).
6. Элеманова Р. Т. Чүй облусунун кыскача тарыхы // И. Арабаев атындагы КМУнун Жарчысы. – 2024. – № 4–3. – Б. 642.

7. Элеманова Р. Т. Чүй облусунун социалдык абалы // И. Арабаев атындагы КМУнун Жарчысы. – 2024. – № 4–1. – Б. 352.
8. Элеманова Р. Т., Разилова Д. Р. Тамгалар даңктайт Манасты: башталгыч класстардын мугалимдери үчүн окуу куралы. – Бишкек, 2024. – 124 б. – (Тамгалар сериясы).
9. Элеманова Римма ЭлТРде конокто (29.08.2018): түз эфирден алынган маалыматтар [Электрондук ресурс]. – Кирүү режими: [YouTube видеосу](#) (караган күнү: 17.11.2025).
10. Жумабек кызы З. Цифровая история как новое направление исторического исследования // Международный научно-практический журнал “Научные открытия” 2026-1/1. – С. 7-14. – DOI 10.65996/topscience-2457/2026-1.1/7-14

Рецензент: тарых илимдеринин кандидаты, доцент Малабаев С.К.